

DANSK INSTITUT FOR INTERNATIONALE STUDIER
STRANDGADE 56 • 1401 København K
32 69 87 87 • diis@diis.dk • www.diis.dk

DIIS Brief

EU's østudvidelse og det danske forsvarsforbehold

Niels Aadal Rasmussen
April 2005

Abstract

EU's østudvidelse i 2004 havde til formål at fremme den europæiske integrationsproces efter Berlin-murens fald og at hele Europas deling efter 2. Verdenskrig. Med over 450 millioner indbyggere og en produktion, der svarer til en fjerdedel af verdens indkomst, vil EU nødvendigvis spille en global rolle. Til trods for at sikkerheds- og forsvarspolitik måske kan betragtes som den af en nationalstats forrettigheder, der egner sig mindst til fælles europæisk indsats, er det næst efter Euro'en det område, hvor EU har gjort størst fremskridt de senere år. Østudvidelsen kan næppe undgå at føre til en styrkelse af den Europæiske Sikkerheds- og Forsvarspolitik, ESDP, og dermed en forøgelse af militære og civile operationer ledet af EU. Danmark indtager i kraft af forsvarsforbeholdet fra 1992 en marginal rolle for de fremskridt, som er sket, og som må forventes at fortsætte. Den manglende danske profil i militære fredsoperationer fører næsten uundgåeligt til tab af indflydelse i EU. Efterhånden som EU kommer til at spille en større global rolle, vil Danmark forekomme mindre attraktiv som samarbejdspartner. De danske begrænsninger i deltagelse i ESDP vil derfor også begrænse mulighederne for samarbejde uden for EU-kredsen, særligt inden for NATO eller med de øvrige nordiske lande.

Niels Aadal Rasmussen er forsker ved
Afdelingen for konflikt- og sikkerhedsstudier, DIIS

EU's udvidelse vedtaget på Københavns topmødet i december 2002 havde til formål at fremme den europæiske integrationsproces og samle Europa efter den kolde krig. Efter sammenbruddet af den økonomiske, politiske og militære deling af Europa i øst og vest, var det meningen at lovgivning og beslutningsprocesser med sigte på fri bevægelighed af varer, personer, kapital og tjenesteydelser skulle bidrage til at skabe en fundamentalt ny, global aktør i det internationale system. De nye EU-medlemsstater accepterede foreliggende lovgivning og fælles politikker i form af 'acquis communautaire'. Den fælles udenrigs- og sikkerhedspolitik, FUSP, skabte ikke særlige problemer under tiltrædelsesforhandlingerne, formentlig især fordi den i vidt omfang har form af erklæringer med politiske tilkendegivelser og holdninger med relativt få praktiske konsekvenser i form af ændret hjemlig lovgivning eller krav om budgetbidrag for de nye medlemslande. Den europæiske sikkerheds- og forsvarspolitik ('European Defence and Security Policy', ESDP), som er en del af FUSP'en, derimod har betydelige praktiske konsekvenser i form af internationale missioner med medlemsbidrag især i form af tropper og andet personel foruden finansielle bidrag.

EU's stats- og regeringschefer samt generalsekretær og udenrigspolitisk leder Solana forventer, at EU efter udvidelsen vil få en global rolle, og at året 2005 vil blive et afgørende år for EU's udvikling i den retning¹. I den klassiske EU-diskurs antages det, at der foreligger en modsætning mellem udvidelse i bredden med øget medlemskreds og udvidelse i dybden med nye, forstærkede samarbejdsformer. De tidligere udvidelser synes dog at modsige denne antagelse, idet udvidelsen med UK, Danmark og Irland i 1973 blev ledsaget af øget frihandel, mens udvidelserne i 1986 med Portugal og Spanien og i 1995 med Finland, Sverige og Østrig blev ledsaget af henholdsvis det indre marked og den fælles valuta, foruden øget retligt og indre samarbejde og nye beslutningsprocedurer. EU's østudvidelse kan således tænkes ledsaget af en global rolle, foruden Forfatningstraktaten, der har til formål at sikre fortsat fremdrift i den europæiske integration.

EU's globale rolle forudsætter imidlertid på den ene side enighed om unionens udenrigspolitik og strategi og på den anden side bidrag fra medlemslandene i form af finansiering, militært materiel, tropper og andet personel, især politi. Nedenfor gennemgås derfor dels østudvidelsens strategiske konsekvenser, dels de nye medlemslandes bidrag til EU's kampgrupper og civile styrkemål.

EU's østudvidelse og Danmark.

For Danmark betød de dobbelte udvidelser af NATO og EU, at man fra en geo-politisk beliggenhed i frontlinien mellem øst og vest gik over til at være omgivet af allierede og EU-partnere. Det var derfor naturligt, at disse udvidelser spillede en særlig rolle som prioriteter for dansk udenrigspolitik op gennem 90'erne. Udvidelse blev et dominerende mål for det danske EU-formandskab i 2002 og dets opnåelse på Københavns topmødet en betydelig, national landvinding.

Ud over den mere fordelagtige geo-politiske stilling for Danmark, forventedes tiltrædelsen af nye, traditionelt atlantiske EU-medlemmer også at trække i retning af den danske skepsis overfor den europæiske sikkerheds- og forsvarspolitik, ESDP. Det danske forsvarsforbehold retter sig mod den løbende dannelse af en fælles forsvarspolitik med sigte på et fælles forsvar, som udtrykt i Maastricht-traktaten, som trådte i kraft i 1993.

EU's nye øst- og centraleuropæiske medlemslande betragtede før tiltrædelsen i 2004 i første række ESDP som en europæisk sikkerheds- og forsvarsidentitet indenfor eller under opsyn af NATO eller

¹ Javier Solana, "Shaping an effective EU Foreign Policy" Konrad Adenauer Foundation, 24 januar 2005.

som en europæisk søjle indenfor Alliancen. Denne holdning var i vidt omfang parallel med den danske modstand mod et fælles EU forsvar eller en 'Europæisk Hær' og til dansk bekymring for en svækkelse af NATO som afspejlet i forsvarsforbeholdet fra Edingburgh-topmødet i 1992. Med flere atlantistiske EU-partnere på denne linie måtte det danske forsvarsforbehold forventes at forekomme mindre ubekvem end før EU's østudvidelse.

Perspektivet for en global rolle for EU er imidlertid af særlig betydning for Danmark, eftersom de danske forbehold mod fælles forsvar samt retlige og indre anliggender må formodes at bevirke, at man kommer til at stå uden for det fremtidige samarbejde på dette område. Fremtidige EU-indsatser inden for krisestyring må ses i lyset af manglende dansk deltagelse i almindelighed og særligt i tilfælde, hvor EU handler på vegne af FN's Sikkerhedsråd². Endvidere kan østudvidelsen få indflydelse på den danske vælgerbefolknings fremtidige holdning til dannelsen af en fælles EU forsvarspolitik³.

Østudvidelsens strategiske konsekvenser.

EU's østudvidelse indebærer tilgang af nye strategiske traditioner og orienteringer såvel som medlemsstater af vidt forskellig størrelse. Formålet med EU's Sikkerhedsstrategi i 2003 var derfor at sikre tilstrækkelig bred tilslutning til at omfatte disse variationer, men samtidig tilstrækkelig præcis til at fungere som ramme for internationale indsatser. Sikkerhedsstrategien fulgte efter ikke alene terrorangrebene i 2001 mod amerikanske storbyer, men også det amerikanske svar herpå i den Nationale Sikkerhedsstrategi fra 2002. Det var derfor vigtigt, at den europæiske tilgang ikke blot svarede til den foreliggende globale situation, men også bidrog til troværdighed hos de store internationale aktører, særligt USA.

Sikkerhedsstrategien, 'European Security Strategy', ESS, peger på de afgørende, internationale trusler og udfordringer i form af terrorisme, spredning af masseødelæggelsesvåben, regionale konflikter, sammenbrudte stater og organiseret kriminalitet. Svarene herpå forekommer at være en bred kombination med udgangspunkt i politisk og diplomatisk forebyggelse samt behandling i kompetente internationale organisationer, den såkaldte effektive multilateralisme. Dernæst må der bygges på indgreb under FN Pagten, altså med FN's Sikkerhedsråd i en afgørende rolle. Traditionelt forsvar af staters territorier er ikke længere tilstrækkeligt, fordi forsvaret mod de nye trusler ofte må finde sted også uden for Europa. ESS påpeger, at truslen om spredning af masseødelæggelsesvåben kan vokse sig u håndterlig, ligesom terrorisme er tilbøjelig til at komme ud af kontrol, hvis der ikke gribes ind i tide. Indgrebene kan derfor ikke begrænses til militære modforanstaltninger, men må indbefatte efterretninger, retlige, politimæssige og andre midler, herunder også økonomiske forholdsregler eller sanktioner. EU er enestående velplaceret til at spille en rolle overfor de nye, mangesidige udfordringer med kombinationen af økonomisk samarbejde med politisk og militært potentiale⁴.

EU's østudvidelse fandt sted næsten samtidigt med den seneste udvidelse af NATO. Men mens NATO yder en sikkerhedsgaranti, ikke mindst overfor de central- og østeuropæiske landes

² Per Stig Møller "EU'S sikkerhedspolitik: et kig frem og et kig tilbage", Jyllands-Posten den 22. oktober 2004.

³ "Une partie de la gauche danoise change de cap et rejoint le camp des partisans de la Constitution", Le Monde, 3. februar 2005.

⁴ En omfattende fremstilling findes i Asle Toje (ed.), "A Security Strategy for Europe", *Oxford Journal on Good Governance*, vol.1 no.1., July 2004. Selve strategien kan findes på www.um.dk.

traditionelle frygt for stormagten Rusland og tilstedeværelsen af atomvåben, så er EU i højere grad både en leverandør og forbruger af sikkerhed. EU er på det sikkerhedsmæssige område i stigende grad optaget af spørgsmål som nationale mindretal, handel over grænserne, visumbestemmelser, energiforsyning og miljøødelæggelser. Disse vedrører særligt det vestlige Balkan, Hviderusland og Moldova samt i stigende grad Ukraine og naturligvis Rusland. På alle disse områder vil de nye EU-medlemmer have interesse i at yde bidrag til den fælles sikkerhed. Truslerne om terrorisme, spredning af masseødelæggelsesvåben, regionale konflikter, sammenbrudte stater og organiseret kriminalitet er netop de udfordringer, som de central- og østeuropæiske EU-medlemmer møder ved deres og EU's ydre grænser. Det må derfor forventes, at de nye EU-medlemmer vil vise sig proaktive i forhold til ESDP for blandt andet at medvirke til skabelsen af mere demokratiske og stabile samfund i deres områder.

EU's oversøiske forhold i Afrika, Asien og for den sags skyld Latinamerika påkalder sig derimod mindre interesse fra de nye EU-medlemmer. Modsat de gamle medlemslande, hvoraf adskillige er forhenværende kolonimagter eller, som de nordiske lande, mangeårige deltagere i teknisk og finansielt samarbejde med udviklingslandene, har de central- og østeuropæiske EU-lande kun begrænsede erfaringer og interesser uden for Europa. Deres traditionelle interesser i Afrika eller Asien var i et vist omfang afledt af Sovjetunionens geo-strategiske indsatser under den kolde krig, og skete i form af levering af forsvarsmateriel eller akademisk og uddannelsesmæssigt samarbejde. Uden for Europa vil de nye EU-medlemmer næppe af egen, national interesse deltage i eventuelle EU-indsatser af militær art, fordi de må frygte at blive inddraget i et område, hvor de ikke har nogen særlig interesse, begrænset direkte erfaring eller ekspertise, ringe eller ingen ressourcer at undvære og begrænset udsigt til kontrol med begivenhederne.

ESDP er imidlertid ikke noget tag-selv-bord. ESDP bygger på fuld deltagelse i princippet af alle 25 medlemmer og de hidtidige ESDP-operationer, i det mindste de større, militære operationer på det vestlige Balkan, i Makedonien og senest også Bosnien, har da også modtaget bidrag fra stort set alle EU's medlemslande. Fremover ventes EU at yde fredsbevarende eller fredsskabende indsatser i Afrika. EU har besluttet sig for i fællesskab at bidrage til forebyggelse og løsning af konflikter på det afrikanske kontinent og har indledt militære stabsdrøftelser med den Afrikanske Union. Hovedformålet er at skabe afrikansk ejerskab og bistå med at opbygge de afrikanske landes muligheder for selv at gribe ind på kontinentet i samarbejde med FN og den Afrikanske Union i tilfælde af konflikt. For EU er det ikke blot et spørgsmål om de enkelte landes geo-politiske eller nationale interesser. Ligesom den hidtidige udvikling af ESDP i vidt omfang har været drevet af behovet for at gribe ind på det vestlige Balkan, må det antages, at den videre udvikling af kombinerede civilt-militære ESDP operationer vil blive drevet frem mere af konkrete behov end af politiske ambitioner alene. EU har allerede udsendt og afsluttet en kriseoperation i 'De Store Søers område' i Afrika, og en nærliggende senere mulighed kunne muligvis være Darfur-provinsen i Sudan. For de nye EU-medlemmer betyder det, at de forventes at spille en rolle som bidragsydere på linie med de øvrige EU-partnere til sådanne operationer. Deres interesse for ESDP er da også vokset ganske betragteligt siden deres introduktion til ESDP allerede inden deres formelle tiltræden i 2004 og yderligere siden da.

EU's kampgrupper.

På deres første ESDP-møde efter østudvidelsen i maj 2004 vedtog de 25 forsvarsministre de fremtidige styrkemål for EU's militære operationer, de såkaldte 'Headline Goals 2010'. Disse omfatter for første gang konkrete og operative mål for militære indsatser til styrkelse af fred og

sikkerhed i form af de såkaldte kampgrupper. En kampgruppe er defineret som den mindste, militært effektive, troværdige, sammenhængende styrkepakke, klar til hurtig udsendelse, der kan operere på egen hånd eller som indledning til en større operation, og modsvarer med et styrkemål på 1.500 mand i flere henseender en bataljon. En kampgruppe bygger på flere våbenarter og underbygges og forstærkes af kampstøtteenheder som luftforsvar, opklaring, efterretning, helikoptere og fremskudt flykontrol samt af logistik, lægetjeneste og militærpoliti. En sådan kampgruppe skal i princippet være multinational og udgøres af en ledende nation eller en koalition af medlemsstater. Medlemsstaterne er velkomne til at indbefatte europæiske NATO-allierede, som ikke er medlemmer af EU, EU-kandidatlande og andre potentielle partnere i en kampgruppe, som det skete for Norge⁵.

Ligesom de øvrige EU-medlemmer bakkede de nye central- og østeuropæiske medlemmer fra begyndelse op bag kampgrupperne. Mens deres tidligere, frivillige ESDP-bidrag inden fuldt medlemskab synes mest præget af formel anerkendelse af deres fremtidige forpligtelser, førte allerede den første militære tilsagnskonference i november 2004 til bidrag, der overgik forventningerne. Tjekkiet gav tilsagn om at danne en kampgruppe sammen med Tyskland og Østrig, Ungarn med Italien og Slovenien, mens Polen og Slovakiet pegede på en kampgruppe med Tyskland, Letland og Litauen.

En særlig fordel ved de nye kampgrupper er, at de åbner for deltagelse af såvel større som mindre magter, der derved opnår mulighed for arbejdsdeling, rollespecialisering og komplementaritet. Dette er ikke mindst af finansiel betydning for de nye EU-medlemmer, som i forvejen står overfor ganske betydelige krav i forbindelse med tilpasningen til EU-medlemskabet i almindelighed, men som ganske naturligt ønsker samtidigt at drage fordel af de formindskede territoriale trusler efter den kolde krig. Dermed har alle EU's medlemslande, bortset fra Danmark, men indbefattet de baltiske lande og Cypern på den ene eller anden måde stillet militære bidrag til ESDP. Foreløbigt operationelt beredskab ventes i løbet af 2005 med britiske og franske bidrag i første halvår og italienske i andet, samt i 2006 under fransk og tysk ledelse samt en multinational kampgruppe baseret på italiensk-spanske amfibie- og landgangsstyrker. Endeligt operationelt beredskab for alle kampgrupper ventes i 2007.

EU's civile styrkemål.

På samme dag som EU's militære tilsagnskonference i november 2004 afholdtes en tilsvarende civil tilsagnskonference indenfor politi, retsvæsen, civil administration og beskyttelse af civilbefolkning, som ligeledes overgik de forventninger og konkrete mål, EU på forhånd havde opstillet. Medlemslandene forpligtede sig desuden til at bidrage til overvågningsmissioner, civil krisestyring og støtte til EU's særlige repræsentanter i kriseområder som på det vestlige Balkan, i Afrika og Mellemøsten samt i det sydlige Kaukasus og senest i Moldova. Medlemslandene vil bidrage til yderligere udvikling af krisestyringsredskaber og til afhjælpning af mangler indenfor planlægning og ledelse af udsendte missioner, finansiering, udsendelsesberedskab og materielindkøb. EU vedtog derfor et sæt civile styrkemål med sigte på gennemførelse i 2008 særligt for at sikre operationel koordinering, udsendelsesevne og bæredygtighed samt videreudvikling af de civile indsatser. EU gennemførte ved samme lejlighed et møde med NGO'er med henblik på at medinddrage civilsamfundet i EU's krisestyring.

⁵ Erklæring fra hollandske EU formandskab, forsvarsminister Kamp, 22. november 2004.

De nye medlemslande greb også denne første lejlighed efter deres tiltræden af EU til at give tilsagn om personel af alle kategorier, politi, retsvæsen, administration, overvågning og beskyttelse af civil befolkning. Antallet var dog relativt begrænset, og tilmeldingerne gjaldt navnlig politi og personel til civil beskyttelse. I betragtning af de nye medlemmers øvrige forpligtelser i forbindelse med medlemskabet med tilpasning af lovgivning og administration til EU standarder er det forståeligt, at rekrutteringen til ESDP operationer i starten er beskednen. På den anden side er de nye medlemslande i besiddelse af værdifulde erfaringer netop indenfor flere af de områder, som de civile styrkemål omfatter, såsom reform af sikkerhedssektoren (militær og politi), støtte til demobilisering og reintegration af militært personel i den civile sektor m.v. Et første konkret eksempel på EU's integrerede civilt-militære tilgang forekommer med overtagelsen af NATO's fredsbevarende opgaver i Bosnien-Herzegovina med operation 'Althea' fra årsskiftet 2004/05. Hvorvidt erfaringerne med denne mission kan føre til yderligere EU engagement på det vestlige Balkan i form af overtagelse af militære og opgaver i Kosovo, afhænger formentlig i vidt omfang af de forestående drøftelser om Kosovos fremtidige status.

Det danske forsvarsforbehold.

Maastricht-traktaten blev forhandlet og udformet stort set sideløbende med Berlin-murens fald og ophøret af den kolde krig. Den forudgående regeringskonference fandt sted i 1990-91, på et tidspunkt da forventningerne til en fremtidig europæisk sikkerhedsarkitektur var højst usikre, og planerne derfor kunne betegnes som mere eller mindre realistiske. Tyskland genforenedes, mens Warszawa-pagten, Sovjetunionen og Jugoslavien gik i opløsning, så perioden må betegnes som højst usædvanlig. Mange af de ideer og teorier, man havde til rådighed, var interessante, men flere må også betegnes som ganske urealistiske, og først senere er det blevet klart, at Europas genforening måtte tage mere end ti år. Begyndelsen af 1990'erne var en tid, da meget lidt var klart for nogen overhovedet, og historien udviklede sig simpelthen for hurtigt til, at man kunne følge med⁶. Europas vælgere var åbenbart klar over denne usikkerhed omkring forsøget på at opbygge en europæisk sikkerhedsarkitektur omfattende et fælles forsvar, og det er tvivlsomt, om der faktisk var europæisk flertal for Maastricht-traktatens forsvarsprojekt, selv i de gamle kernelande Frankrig og Tyskland. Det burde derfor ikke være kommet som nogen overraskelse, at den danske folkeafstemning om traktaten gav et negativt udfald for et fælles forsvar og mundede ud i forsvarsforbeholdet netop mod en fælles forsvarspolitik, der kan føre til et fælles forsvar.

Danmark bidrager selvsagt til EU's civile styrkemål på linie med EU-partnerne, og oven i købet med ganske betragtelige bidrag i form af politi og andre civile personelbidrag. Derimod deltager Danmark ikke i udarbejdelsen og gennemførelsen af EU's beslutninger og aktioner, der indvirker på det forsvarsmæssige område, men vil ikke hindre EU-partnerne i nærmere samarbejde på forsvarsområdet. Siden forsvarsforbeholdet i 1992/93 har den danske holdning forskudt sig en smule i retning af at anerkende EU-partnernes bestræbelser på at forbedre effektiviteten af humanitære indsatser, krisestyring og fredsbevarende operationer i overensstemmelse med FN Pagten. Alligevel har forsvarsforbeholdet, siden det første gang blev iværksat i 1996, været brugt mere end en halv snes gange i forbindelse med evakuering af civile, minerydning, konfliktforebyggelse og -løsning i Afrika og politistyrker. De fleste af de beslutninger, forbeholdet

⁶ Jolyon Howorth, "European integration and Defence: the ultimate challenge?", WEU Institute for Security Studies, *Chaillot Paper No.43*, Paris, 2000.

har rettet sig imod, har vedrørt områder, som traditionelt har spillet en fremtrædende rolle blandt danske udenrigspolitiske prioriteter navnlig i perioden efter den kolde krigs ophør⁷.

Efter østudvidelsen ønsker man fra dansk side, at EU påtager sig en større global rolle, herunder ved brug af en integreret civilt-militær tilgang at bidrage til fremme af fred, nedrustning og stabilitet, at styrke demokrati, menneskerettigheder og retssamfund og at forebygge og bekæmpe terrorisme samt fremme udvikling⁸. Styrkelsen af EU's civile krisestyringskapacitet er mål for danske bestræbelser med særlig vægt på at skabe maksimal synergi mellem den civile krisestyring og EU's andre relevante politikker, eksempelvis udviklingsbistanden⁹. EU's Forfatningstraktat lægger op til militære og civile operationer uden for EU, med henblik på fælles nedrustningsbestræbelser, humanitære opgaver og redningsopgaver, rådgivnings- og bistandsopgaver på det militære område, konfliktforebyggende og fredsbevarende opgaver og kampstyrkers opgaver i forbindelse med krisestyring, herunder fredsskabelse og stabiliseringsoperationer. Hertil kommer bidrag til bekæmpelse af terrorisme, herunder gennem støtte til tredjelandes bekæmpelse af terrorisme på deres område. Fra dansk side ønsker man også, at EU skal spille en større rolle i løsningen af flygtningeproblemer og bekæmpe illegal indvandring og grænseoverskridende kriminalitet. Traktaten fastslår, at NATO for Danmark og de andre stater, der er medlemmer af NATO, fortsat er grundlaget for det kollektive forsvar. Traktaten indebærer ikke skabelse af en europæisk hær.

Forsvarsforbeholdet er i almindelighed bredt politisk accepteret i EU, men dets konsekvenser møder derimod ingen større forståelse. Generalsekretær Solana har således udtrykt en vis frustration over, at det på lidt længere sigt vil blive vanskeligt for Danmark at deltage i alle former for internationale fredsbevarende operationer i en tid, hvor stadig flere af disse finder sted under ledelse af EU. Med Bosnien operationen 'Althea' iværksættes i felten en samordnet militær indsats parallelt med en civil politimission og politisk og finansiel støtte med henblik på senere medlemskab af EU. Den praktiske virkning af forsvarsforbeholdet har imidlertid været en endelig og fuldstændig dansk, tilbagetrækning af dansk militært personel, selvom operationen indebærer den første betydelige lejlighed til at fremme væsentlige mål for dansk udenrigs- og forsvarspolitik.

Konklusion.

Den europæiske sikkerheds- og forsvarspolitik, ESDP, udvikles sideløbende med NATO's såkaldte reaktionsstyrker, men uden at gribe ind over, og det er netop EU's kombination af militære og civile indsatser, der øger merværdien i forhold til NATO's militære kapacitet. Derudover er samarbejdet mellem EU og NATO om at identificere og forbedre militære evner af afgørende betydning for opbygningen af effektive og økonomisk rationelle styrker, som kan tilknyttes enten EU eller NATO. De styrker, som landene tilmelder enten EU's kampgrupper eller NATO's Response Force, vil typisk være de bedst trænedede og udstyrede tropper, som næsten per definition er en mangelvare for landene. Kravene til sådanne styrker er høje, navnlig i retning af højt beredskab og fælles træning. De danske begrænsninger i deltagelse i ESDP vil derfor også begrænse mulighederne for samarbejde udenfor EU-kredsen særligt indenfor NATO eller med de øvrige nordiske lande¹⁰. De øvrige nordiske lande har således dannet en såkaldt nordisk EU-kampgruppe med deltagelse af

⁷ Se Henrik Larsen, "Denmark and the European Defence Dimension in the Post-Cold War Period: Opt-out or Participation?", DUPI Report 2000/3, København 2000.

⁸ "Politisk aftale mellem regeringen og Soc.Dem., SF og RV om Danmark i det udvidede EU", 2. november 2004, www.um.dk.

⁹ Per Stig Møller, "EU's civile krisestyring gør en forskel", Erhvervsbladet, 22. november 2004.

¹⁰ "De sikkerhedspolitiske vilkår for dansk forsvar", august 2003, www.um.dk.

Finland, Norge og Sverige, og efterhånden som EU kommer til at spille en større global rolle, vil Danmark forekomme mindre attraktiv som samarbejdspartner. Selv ikke-EU lande som Island, Norge, Schweiz og Tyrkiet er undtaget fra at operere under tilsvarende begrænsninger og kan deltage i EU ledede operationer som tredjelande. Navnlig til de nordiske lande stilles der forventninger i kraft af erfaringer fra internationale fredsbevarende operationer med at stille samtrænede, udsendelsesberedte og bæredygtige militære styrker. Dertil kommer, at deres tilsagn ventes at omfatte også civile elementer og dermed bidrage til bredden i ESDP operationer. Danske civile bidrag kan næppe kompensere for forsvarsforbeholdet, og erstatningstanken er principielt ikke acceptabel for EU.

Litteratur:

Udenrigsministerens taler og artikler, www.um.dk

Gnesotto, Nicole (ed.), "EU Security and Defence Policy – The first five years 1999-2004", EU Institute for Security Studies, Paris, 2004.

Larsen, Henrik, "Denmark and the EU's defence dimension: Opt-out across the board?", i "The ESDP and the Nordic Countries: Four Variations on a Theme", Nina Græger, Henrik Larsen and Hanna Ojanen, Finnish Institute of International Affairs, no.16/2002, Helsinki, 2002.

Larsen, Henrik, "Denmark and the European Defence Dimension in the Post-Cold War Period: Opt-out or Participation?", DUPI Report 2000/3, København, 2000.

Missiroli, Antonio, "Central Europe Between the EU and NATO", *Survival*, vol.46, no.4, Winter 2004-05, International Institute for Strategic Studies, London, 2004.

Missiroli, Antonio, "EU Enlargement and CFSP/ESDP", *European Integration*, 2003 vol.25, Taylor and Francis, London, 2003. (1)

Missiroli, Antonio (ed.), "Partners and Neighbours – a CFSP for a wider Europe", EU Institute for Security Studies, *Occasional Papers* no. 64, Paris, 2003. (2)

Missiroli, Antonio (ed.), "Bigger EU, wider CFSP, stronger ESDP?" – The view from Central Europe, EU Institute for Security Studies, *Occasional Papers* no. 34, Paris, 2002.

(Draft) ESDP Presidency Report, Council of the European Union, doc. 15547/04 from PSC to COREPER/Council, 13 December 2004, Brussels, 2004.

DIIS's Forsvars- og Sikkerhedspolitiske Studier

Dette DIIS Brief indgår i de forsvars- og sikkerhedspolitiske studier. Projektet, der er finansieret af Forsvarsministeriet, startede i 2000 og løber frem til 2009.

De forsvars- og sikkerhedspolitiske studier har fokuseret på EU's fælles udenrigs- og sikkerhedspolitik, NATO og den såkaldte revolution i militære anliggender.

I en tid, hvor betingelserne for at føre sikkerhedspolitik og opnå sikkerhed forandres, finder DIIS det afgørende, at de forsvars- og sikkerhedspolitiske studier udnytter synergien mellem teoretiske overvejelser om sikkerhedens nye karakter og konkrete analyser af de nye krav til sikkerhedspolitik. Ydermere er indholdet af en sådan afgørende ny dagsorden vigtig at videre formidle til offentligheden.

Forskningsopgaver formuleres i samarbejde med Forsvars- og Udenrigsministeriet. Forskningen og konklusionerne af denne er uafhængige, og afspejler hverken de involverede ministeriers synspunkter eller en officiel DIIS holdning til det givne spørgsmål.

Resultaterne af de forsvars- og sikkerhedspolitiske studier tager mange former – fra 'research briefs' til artikler i internationale videnskabelige tidsskrifter – for at leve op til vores mål at foretage forskning af høj kvalitet og formidle denne til offentligheden.

Fagligt Panel

Christopher Coker, Reader, London School of Economics and Political Science

Heather Grabbe, Research Director, Centre for European Reform

Lene Hansen, lektor, Københavns Universitet

Sten Rynning, lektor, Syddansk Universitet

Knud Erik Jørgensen, lektor, Aarhus Universitet

Ole Kværnø, Chef, Institut for Strategi, Forsvarsakademiet

Theo Farrell, Senior Lecturer, University of Exeter

Iver Neumann, seniorrådgiver, det norske udenrigsministerium, forskningsprofessor, NUPI

Mehdi Mozaffari, professor, Aarhus Universitet

Robert C. Nurick, Director, Carnegie Endowment for International Peace, Moscow

Mikkel Vedby Rasmussen, lektor, Københavns Universitet

Terry Terriff, Senior Lecturer and Director of the Graduate School of Political Science and International Studies, University of Birmingham

Ståle Ulriksen, vicedirektør og leder af FN-programmet, NUPI

Michael C. Williams, lecturer, University of Wales at Aberystwyth

Yderligere information

Yderligere information kan fås på DIIS's hjemmeside (www.diis.dk), eller ved at kontakte afdelingsleder Peter Viggo Jakobsen på 32 69 87 63 eller pvj@diis.dk.